ԵՐԿՐՈՐԴ ՏԱՐԻ—ԹԻՒ 536 Ի ՊՈԼԻՍ, ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ, 1898 ՅՈՒԼԻՍ 27—8 21 ՐԷՊ'ԻՒԼԷՎՎԷԼ 1316 27 ԹԷՄՄՈՒԶ 1314 Բ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 536

20 ՓԱՐԱՅ

Բիւզանդիոն

20 ՓԱՐԱՅ

ՏԻՐ ԵՒ ՏՆՕՐԻՆ
ԲԻՒԶԱՆԴ ՔԷՉԵԱՆ

PUZANTION
Journal Arménien Quotidien, Politique, Financier et Litteraire
Directeur - Propriétaire
PUZANT KÉTCHIAN
Bab-Ali Djaddéssi, No. 23 _ 25.
CONSTANTINOPLE

ԱԶԳԱՅԻՆ ԵՒ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ — ՀԱՅԱԹԵՐԹ ԱՄԵՆՕՐԵԱՅ — ԳՐԱԿԱՆ ԵՒ ԳԻՏԱԿԱՆ

"بوزانتيون"
ادبي، بولي، سياسي، غزته، صاحبي، نشريات ومديريتي مسئولي
بوزانت كچيان
مطبعه دارالوزه غازي بابعالي جاده سي ٢٣-٢٥ نومرولي دائره مخصوصه ده

ԹԵՐԹՈՅՆ "ԲԻՒԶԱՆԴԻՈՆ,,Ի

"ՔԱՒԻՄ,,Ի ՆՈՐ ՎԷՊՆ ԱԶԳԱՅԻՆ ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԷ

Մեր ազգի Թերթօն կ'աւարտի առաջիկայ չաբթուն, և անմիջապէս պիտ ալ սկսինք Քաւէմ մեկնող վէպը նայորդին պէս ազգային ընտանեկան կեանքէ առնուած, և յատկապէս Բիւզանդիոնի համար գրուած։

Այս նոր վէպը պիտի տպենք նոր տառերով, և աւելի մեծ տեղ մը տալով անոր մեր չորրորդ երեսին մէջ, ուր Թերթօնի յատկացուած բաժինը կ'աւելցնենք այս առթիւ։

Պէտք չունինք մեր ընթերցողներուն նորէն ներկայացնելու զՔաւէմ, որուն ԽՈՐՀՐԴԱՒՈՐ ԱՂՔԻԿՆ ա'նքան մեծ, այնքան անժխտելի յաջողութեամբ մը պատկերացաւ, հաւատարապէս երկու սեռէ և ամէն հասակէ, ամէն դասակարգէ ընթերցողներուն հետաքրքրութիւնը լարուած պահելով մինչեւ վերջ։

Իր նոր վէպ ա'լ աւելի չհետևիլ է։ Ազգային ընկերական բարքերու խաղունկ ուսումնասիրութիւն մը պարզ նպատակով հանդերձ, համեմուած սուր դիտողութիւններով, վարկեան մը չի դադրիր հետաքրքրաշարժ ըլլալէ եւ ընթերցողները զուարճացնելէ։ Լեզուն միշտ նոյն պարզ, ահուն, ամէն իմացականութեան դիւրամատչելի ոճն ունի միշտ։ Կ'յուսանք որ Բիւզանդիոնի մէջ այս գրական նորութիւն մեր սիրելի ընթերցողներուն կողմէ պիտի նկատուի նոր և գրական հետաքրքիր մը իրենց հաճելի ըլլալու համար մեր ամէնուն փափաքին, մեր անդուլ անդադրում բազմանքին։

ԽՄԲԱԳՐԱԿԱՆ

ՊԻԶՄԱՐՔ

ԿԱՄ

ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԳՈՐԾԸ

Ե

Պիզմարք այլ ևս պատրաստ էր Ֆրանսայի հետ պատերազմի, որուն անխուսափելի և անհրաժեշտ ըլլալը կ'զգար, Գերմանիոյ միացման գործն ամբողջացնելու և հաստատ, տեւական հիման մը վրայ դնելու համար։ Եթէ պատերազմն ուշանար, խորհրդարանական վիճաբանութիւններ կրնային ակարացնել նորակազմ Հիւսիսային Գերմանական Դաշնակցութիւնն, եւ նոր յարուցած դիմադրական ժխքնամոլ կրնար խանգարուիլ։ Արտաքին կացութիւնն ալ յուսալից չէր։ Աւստրիա, որ չէր մոռցած իր պարտութիւն, քիչ քիչ կ'գանէր ինքզինք, և կրնար, Ֆրանսայի հետ դաշնակցելով. վրէժ լուծել Բրուսիայէն։ Վիքտոր Էմմանուէլ միաբուծը, Թէպէտ 1866ի Իտալեւրոպական պատերազմին պիտակցութեամբ կապուած, չէր կրնար մոռնալ պատճէնդա և զՄօլֆէթինիս, և տակաւին կ'համակրէր Նաբոլէոն Գ. կայսեր։

Հետեւապէս, Պիզմարք պատեհ առիթ մը միայն կ'փնտռէր, այնպէս որ Թշնամութիւններն սկսելու պատասխանատուութիւնը Ֆրանսայի վրայ մնար։ Ուստի, ժամանակ մ'ի վեր գաղտնապէս կ'տածէր Հօհենձոլէրնի Լէոպոլտ իշխանին Թեկնածութիւնն Սպանիոյ Թագաւորութեան որ երաշխաւորութիւն տայ Ֆրանսայի Թէ ապագային մէջ ալ այսպիսի գերմանական թեկնածութիւն մը պիտի չներկայանայ Սպանիոյ Գահուն։ Ա'լ չդիմացաւ Վիլհէլմ Ա., եւ չընդունելով Ֆրանսական դեսպանն, ըսել տուաւ անոր Թէ այս խնդրոյ մէջ իր վերջին խօսքը ըսած է, եւ ևոր բան չունի յայտարարելու։ Այս լուր, Թէ Թագաւորը չէր ընդունած պինեթէի, հեռագրուեցաւ առ Պիզմարք։ Զայն կիսը Պիզմարքի ուրախութեան։ Նոյն գիշեր իսկ մէկտեղ ճաշեց Ռօօնի և Մոլտքէի հետ, և անոնցմէ առէկ մը հասկնալէ ետքը Թէ ամենայն ինչ պատրաստ է, իմնէ եկած հեռագիրն անոնց մը խզագրեց որ հակկուսի Թէ Վիլհէլմ Թագաւոր Թշնամանած է գՖրանսա, մերժելով անոր դեսպանը։ Պիզմարք իր այս կերպով դիտմամբ խեղաթիւրած հեռագիրը նոյն երեկոյին իսկ տպել տուաւ ի Պերլին եւ ամենուրեք, եւ զրկեց բոլոր դեսպաններուն։ Հետեւեալ առաւօտ, ՊԱՏԵՐԱԶՄ կ'պաղաղակէին Թէ' Պերլին Թէ' Բարիզ։ «Դէպ ի Ռէյն, դէպ ի Ռէյն,»կ'գոռային երկուստեք։

* * * Այս պահուս Ֆրանսայի սբրամիտ և համբաւաւոր հրապարակագիրներ Ռըվէ- ոը Տէ՝ Մէռմի և այլ մեծ Թերթերու կամ հանդէսներու մէջ հմտալից յօդուածներ կ'հրատարակէին, ապացուցանելու համար Թէ Գերմանիոյ միաբիւնն որով կ'պարծենար Պիզմարք'երեւութական էր լոկ, ո'չ Թէ իրական։ Թէ կարելի չէր որ բողոքական Գերմանին ու կաթոլիկ Գերմանը, Հարաւն ու Հիւսիսն և մեծ ու փոքր Սբքունիքները կայունային հմմարիտ միաբիւն կազմէ։ Թէ եւացն ալ Աւստրիոյ յաղթող Բրուսիոյ լուծին տակ ճնշումով եղած էր, ակամայ, և Ֆրանսականին նման հզօր բանակի մը առաջին բախումը բաւ պիտի ըլլար ցրուելու Պիզմարքի կառուցած ապականական դղեակն, եւն։ Ի'ղձ Նաբոլէոն Գ. կարեւորութիւն կուտար այս հրատարակութեանց, և ինքն ալ այնպէս կ'խորհէր, երբ ակամայ առարքգրեց պատերազմի հրատարակութիւնը «Բրուսիոյ դէմ», վերջին անդամ ջղայ տալու համար Թէ բովանդակ Գերմանիոյ դէմ չէ որ կ'կռուի Ֆրանսա։ Բայց մէկ օրուան մէջ ցրուեցան այս գաղտնական պատանդները։ Ա'հա, այս տպիտութիւնն արտաքին քաղաքականութեան վրայ։ Մ'քան ազնատալի եղած է այն տպիտութիւնն Ֆրանսայի մէջ ալ, Ֆրանսայէ դուրս ալ։ Զգիտե՞լ Թէ ինչ կ'անցնի կ'դանայ, Թէ ո'ր տեղուանքն են միջազգային կացութիւնը, Տէրութեանց յարաբերութիւնքն, եւն, ո'քան սուղի նստած է անգլիացիներուն, միամիտ պատրանքներ տածողներուն։ Եթէ 1870ին գաղղիական ազգն ազէկ մը տեղեակ ըլլար արտաքին կացութեան, հնար չէր որ իր մեծ Թշնամիին՝ Պիզմարքի' լարած թակարդին մէջ իյնար։ Բայց ի՞նչ ըսել որ նոյն իսկ Մ. Օլիվիէ «ԲԷՒԷ»ով մը կ'ձեռնարկենք այս պատրաստին» ըսելով, կ'անդիտանար գործին աղետալի անհնարութիւնները։ Մարզուն անունը մնաց «ԹԵՒԷ»ական Օլիվիէ»։

Ձիշտ այս վայրկենին, Պիզմարք հրատարակեց Պէնէդէթիի գրով գերմուած դաշնագրի ծրագիրները, զորս Պիզմարք խնամով պահած էր, և որով Նաբոլէոն Գ. կ'ուզէր Ֆրանսայի կցել ո'չ միայն պէլճքաֆուրի այլ և զՊելճիա։ Նաբոլէոն Գ.ի վարկը չատ կոտրեցաւ, մանաւանդ Անգլիոյ մէջ, իբրեւ «երկիր գողնալու» հետամուտ։

Ս. Պէռլ՚ն ազազակին որ գոռաց Պուլվառներուն վրայ, Սբբէի գետափունքէն եկաւ Նա՞ Բաբ՚ա պատասխանը։ Բոլոր գերման ազգը մէկէն ոտք ելաւ, ո'չ բողոքականի, ո'չ կաթոլիկի խնդիր եղաւ, ո'չ Հարաւի, ո'չ Հիւսիսի։ Գերմանիա 1,200,000 զօրք հանեց, ամէն կերպիւ կազմ և պատրաստ։ Ֆրանսա անոր կէսն անգամ չկրցաւ հանել։ Թէեւ Նաբոլէոն Գ.ի պատերազմական նախարարը, Մարշալ Լռպէօֆ, իր անունով խնդրագրած կինդանիէն աւելի տխմար, քիչ յառաջ յայտարարած էր Մորհրդարանին մէջ Թէ զօրքի ռանկը բնաւ պակաս մը չունի, մինչեւ իր բանիոնին վերջին կոճակն ալ կը գործածուի։ Պատերազմի յայտարարութեան հետեւեալ օրն երեւցաւ որ ամէն բան պակաս էր, հրացաններով լեցուն կարծուած մթերանոցները դատարկ էին, զօրահանութեան մէջոցները խիստ Թերի, Թնդանօթներն հին և անբաւական, բերդերն անհագմ, եւն. եւն։

Օգոստ. 2ին [Ն. Տ.] Վիլհէլմ Թագաւոր ի Մայանս ատանձնեց զերման բանակներուն վերին հրամայարութիւնն, երեք Թեւի բաժնելով զանոնք, իր հանդուցեալ եղբօր որդւոյն Ֆրեդերիք Քարլ իշխանին, գահաժառանգ Ֆրեդերիք իշխանին, և Շեդսմէզ զօրապետին հրամանին տակ։ Երկու կամ օր ետքը, բոլոր Բարիզ ցնծութեան մէջ էր, լսուած ըլլալով որ ի ներկայութեան Նաբոլէոն կայսեր, Ֆրանսական զօրքերն յաղթեր և գրաւեր են զՍաարլուիւք, եւ պատանի գահաժառանգը՝ Լուի կայսրուդին՝ ալ այս առթիւ իր կրտսի մկրտութիւնն ստացեր է։ Բայց յառաջապահներու մանր կռիւ մը համար այսքան ուրախացող Բարիզցիք երկու օր ետքը արտմութեամբ լսեցին վայրկեանի մը աղետալի եղբն, երկու օր ետքն ալ Մարշէյալ Մաք Մահոնի չահնախօսութիւն ի Վէօրթ։ Ֆրանսական բանակները կանոնաւորապէս ի Շալօն նահանջելով և յետոյ Բարիզի առջեւ ամրանալով, կընային չատ յաղթեցնել Թշնամին, և մինչ կընային տալ ազգային ոյժերուն վերահաւմութեան։ Բայց Նաբոլէոն Գ.ի դէպ ի մայրաքաղաք նահանջը չատ դէշ տպաւորութիւն պիտի ընէր ի Բարիզ։ Ուստի, էօժէնի կայսրուհիին նախագահութեան ներքեւ գտնուող Ինամակալութիւնն առիւմամբ հեռագրեց կայսեր որ բանակը դէպ յառաջ երթայ միշտ, Մէցի չուրջ ամփոփուելով։ Մաք Մահոն առաջ կամայ համակերպեցաւ այս հրամանին, եւ փորձեց այլ կարիառել Պալէնի Մարէշալին որ զմէց ի'պաշտպանէր։ Բայց գերման հեծելազօրքն ա'նքան լաւ մարզուած էր որ գերման բանակին չարժումները ծածկելով հանդերձ Ֆրանսացիներէն, ինք միշտ տեղեակ կ'ըլար Ֆրանսական բանակին չարժումներուն։ Բոլոր Գերմանիա, որ քարտէսի վրայ անդադիւ կ'հետեւէր Մոլտքէի ռազմավարութեան աքանչելի խաղերուն, օր մը յանկարծ լսեց Թէ Մաք Մահոն դէպ հիւսիս կ'ոդղուի։ Եւ ահա ակնթարթի մէջ դէպ այ դառնալու հրամանը սուրաց դէպ ի Բարիզ գիմող կէս միլիոնի մօտ զերման զօրաց չարքերուն մէջ։ Մաք Մահոնի յառաջապահն հասկցուած էր։ Եւ վայրկենէ ի վայրկեան անոր հետեւելով, Գերմանք նախ Թող չտուին որ միանար Պազէնի հետ, եւ յետոյ պարտաւորեցին զնա Սբտանի բերդին կռնակ տալով կռուելու։

Պիզմարք քայլ առ քայլ կ'հետեւէր բանակին, և Մաք Լաֆուռնի ճակատամարտի դաշտին վրայ տեսաւ իր Հէրպէրդ և Վիլհէլմ երկու որդիքը վիրաւորուած, բայց այս վերջինն՝ ուրիշ գերման գինուոր մը մեծ վտանգէ ազատելէ ետքը։

Սիրազարին և Մեցը պաշարելէ ետքը, Մոլտքէ, ռազմափորձի դաշտին վրայ կատարուած չարժումներու կանոնաւորութեամբ, պաշարել զՄաքՄահոն ի Սբտան, և հարիւրաւոր թնդանօթներու կրակին տակ կտոր կտոր ընել զբանակը։ Մաք Մահոն վիրաւորուեցաւ։ Զօր. Վիմֆֆէն անոր յաջորդեց։ Տեսնելով որ Ֆրանսացիք ցիր ու ցան կ'փախչին կ'ապաստանին բերդաքաղաքը, Վիլհէլմ Թագաւոր իր անձնական հրամանին ներքեւ բլուրէ մը Թնդանօթներու կրակին ուղղեց բերդին վրայ։ Այս վերջին հարուածէն ետքը, սպիտակ դրօշը ծածանեցաւ բերդին վրայ, եւ Ֆրանսացի զօրապետ մը, որ սուրն հանած էր մէջքէն, հեծեծելով նահանջը բերաւ Վիլհէլմ Ա.ի։

«Պարո՛ն եղբայրդ կ՛. — Որովհետեւ չկրցայ մեռնիլ իմ զօրացս մէջ ուրիշ բան չի մնար ինձ բայց եթէ իմ տէրս յանձնել Ձեր Վեհափառութեան ձեռքը։ Եմ Ձերդ Վեհափառութեան բարի եղբայրը։ ՆԱՒՈԼԷՈՆ»

Վիլհէլմ Ա. նախ Սատուծմէ գոհացաւ. յետոյ պատասխանեց գրով Թէ «կ'ցաւի այս հանդամանքներու մէջ իրարու հանդիպած ըլլալնուն համար. կ'ընդունի Կայսեր սուրն, եւ կ'խնդրէ որ ապայի մը իշխանութիւն տայ բանակցելու ա'յն բանակին անձնատուութեան համար որ այսքան քաջապէս կռուած էր Կայսեր հրամանին տակ»։

ՕՐԲԱՆՈՑՆԵՐՈՒ ՇՈՒՐՋԸ

ԵՒԵՍԻԱ, 16/28 Յլս.

Բազաքիս Գերմանական Որբանոցներու վարիչներուն կողմէ այս օրերս տուն մ'ալ վարձուեցաւ նորէն, ուր Որբանոցներէն պիտի փոխադրուին մաս մը որբուհիներ։ Կ'ըսուի Թէ որբուհիներու մէջ լմնած է տեսակ մը փոխադրական բերնի հիւանդութիւն։ Վարակուածներն են որ պիտի մեկուսացուին նոր վարձուած տան մէջ։ Մինչ մեր քաղաքն այդչէն բժիշկներ կ'համարուի, ցաւալի է որ գրուած բաղմաթիւ մարդասիրական հաստատութիւններէ գոնէ չունին իրենց յատուկ բժիշկը։ Յուշերը Տօքթորուհիին մեկնելէն ի վեր մեկը չկան՝ անոր յաջորդելու։ Թէև կ'ըսուի որ աշունին պիտի գայ Տ.դ. Հերլի։ Այդ հիւանդութեան մասին վաղուց ի վեր կ'խօսուէր, ու երթալով վտանգաւորութիւն ալ կ'ցուցնէ։

* * * Ս. Սարգսի Ազգ. Որբանոցին առողջապահական վիճակը գոհացուցիչ է. և զայս կ'տարածենք մասամբ մ'ալ իր քաղաքէն դուրս ունեցած օգտաւն, նպաստաւոր դիրքին։ Մեկ որբ միայն ձմեռն յուսահատական վիճակի մէջ ինկաւ, ծիւրախտի նշանները ցոյց տալով, այն ալ, փառք Աստուծոյ, հիմա լաւ վիճակի վերադարձած է, մասնաւորաբար դարմանելու և դպրոցական աշխատութիւնները առժամայ արձակման չնորհիւ։

Գ. Կ. Ո.

Ի ՏՈՒՆ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ

(Թղթակցութիւն «Բիւզանդիոն»ի։)

ԲՍՐԻԶ, 29 Յլս. (Ն. Տ.)

Բաւական համարձակ և անկեղծ եղանք ու կ'ըլլանք չծածկելով մեր մտքին մէջ անցած դարձած բաները, որ փախարերուած հայեացքները են նկատմամբ Մայր Եկեղեցւոյն։ Համոզմունքու, տեսութիւններու յեղյեղումը չօշափելի դարձած է արդէն։ Մեր ներսիդին լճացած արիւնի պէս կուտակուող յոյզերն ու զգացումները տարբեր չբլանով մը սկսած են խուժել առողջ եւ նորակազմ երակներուն մէջ։ Ինչ որ Ե. Ք. կ'ըսէ Բիւզանդիոնի մէջ, նոր բաներ չեն մեզ համար. անոնք կրկնուած են նոյն իսկ մեր մի քանի ազատախոհ բեմերէն, որք բրօթեսթանտները ըլլալէ չատոնց գադրելով, տեղի տուած են աւելի բարձր և ճըշմարտապայծ նշանակէտի մը։ Մեր փառքն եղաւ տեսնել սատիկ Թափէ մը առաջ եկած քայլերու անգիտակից չեղումներն, և հոն կանգ առնել, աւելի չհեռանալու, չրացնելու համար Մայր գծէն։ Մեր կրօնական ըմբռնումներ սեղմուած չպահեցին մեզ այս մասին։ Աւետարանին հոգին մեծ էր ու բնաւ չպզտիկցուց մեր միտքը, մեր հորիզոնները. Թոյլ տուաւ որ տեսնենք հասկցողութեանց Թիւրըմբռնութիւններն, ու քաշաբար խոտոտելնին զանոնք։ Պղտիկ հոգիներուն խօսք չունիմ, բայց մեծութիւնն եղաւ անոնց որ լայնօրէն ըմբռնեցին ճշմարտութիւնը, չփոքրկացուցին հաւատքն ու գաւանանքին հոգին։ Ի. Ք. ծառայութիւն մը մատուցած կ'ըլլայ մեր Լուսաւորչական եղբայրներուն, Թարգման հանդիսանալով մեր դէպի Մայր Եկեղեցին արտայայտած խորին հաւատարմութիւն, որ ծաղ մը չէ՝ երբեք, այլ համոզումի ամուր հիման վրայ անկեղծ ու արտարուխ զգացումի պոռթկում։ Սակայն փափաքելի էր մեզ որ նոյնքան ընդարձակօրէն և պերճօրէն բացատրուէին փոխադարձ սէրը, միաբնութիւն ու անտարբերանց փոփոխութեանց ջնդեպ ապա լոյնահամ ձգտումներուն։

Մեզ աւելի քաղցրցուցը կ'հնչէ «Մայր» քան «Հին» եկեղեցին, որ պիտի չհնանայ, Աւետիս պէս։ Ջատագնանին անոնք ենք այն եկեղեցւոյն որուն ծոցէն բաժնուեցանք. անկէ ժառանգեցինք լոյս հաւատքը. անոր ձեռքէն ընդունեցինք սրբազան Աւազանն, —Աւետարանը. անոր արգանդին մէջ ձեւակերպուեցաւ մեր բարոյական, քրիստոնէական և հոգեկան էութիւնը։ Մանկը անոր բարեխառն լանջերուն վրայ, հասակ առնելէ անոր տաքուկ չունչին տակ։ Մեր Մայրն է ան, չենք ուրանար զայն. «ով որ իր Մայրն ուրանայ, երկուս աչքը կուրանայ». ա'նոր մարմինէն՝ մարմին, արիւնէն՝ արիւն ենք։ Ուրիշ մայր չունանք անոր թեւերուն տակէն դուրս. անկէ հեռի միտս որբ, միտս անոք, միտս օտար զգացինք։ Մէյն լերկ ու մերկ պատերուն տակտիքը չմնացինք. հարատակ տուներու, փլած փլիկած անկիւնու, մութ ու խոնաւ խրճակներու և խղիկներու մէջ կծկուցանք. չատ մանչանք ու չատ դողդողացինք։ Ինչո՛ւ ատ ամէնը. չեմ գիտեր. հարցուցէք մեր ատատուածաբան ուսեցնութեան։ Մէյն հոգեբանական ճշմարտութիւն մը կայ մէջը տակը, Թէ այլ ևս ատատուածաբանական ճշմարտ քաշխատութիւններն ու աբօլսատիք վարդապետութեանց քանհատ մեկնաբանութիւնները մեզ դոհանալ սիրտ մ'ընծայելու անգօր կ'գտնուին, և ո'չ իսկ կրնան արգիլել որ կարօտը չքաշենք փառաշուք տաճարներուն, տաքուկ եկեղեցւոյ սրբալի և սիրալի կամարներուն։

Եւ այս երեւոյթ բնական է։ Վասն զի մուցուած մոր մը ու զաւակներուն արիւնք վերջապէս իրար կ'քաշէ։ բնազանցական հանգամանք ունեցող բացատրութեանց պատուարներով չէ կարելի իրարմէ ընկերքար բաժնուած և խոով պահել զանոնք։ Հայ ենք, ուրիշ բան չենք կրնար ըլլալ. կ'սիրենք ինչ որ չէն է. անուշ կուգայ մեզ մեր մօր քրտինքով չաղուած, անոր ձեռքով թրծած և ուժած սեւ հացը, քան օտարին կամով, չաքարով չհնած ֆէյթը. ոսկորնիս, ծուծերնիս անով կազմուած է։ Մեր կարգ մը ողորմելի երգերէն աւելի կ'սիրինք երգել «Աւուստ Լուսոյ, Զարթիր Փառք իմ» ևլն. զոր մեր նախինք երգած ու լըռած են։ Անոնք մեր սրտին հետ կը խօսին, մեր հոգւոյն ալքերը կ'յուզեն, անոնցմէ սրբութեանց և թանկագին յիշատակներու անուշիկ հառաչ կ'բերեն մեզի։ «Կ'հաւատա՞ս, կ'հաւատա՞ս» հարցումներու անհամ ու խըզճալի ցանկէն հազար րիւր անգամ աւելի կ'ուզենք արտատանել հոգեչունչ աննման «Հաւատամք»ը։ Մեզմէ ոմանց քաղցր չի գար նոյն իսկ «Աւետարանական» յորդորմունքն, որչափ ալ սիրուն ըլլայ այդ անունն, որուն մէջ ոչ-աւետարանական յոխ ենթադրութիւն մը, անիրաւ հատադրում մը կ'թաքնուի Մայր Եկեղեցւոյն նկատմամբ։ Ոչ ալ «բողոքական» բառէն կ'սխորժինք։ Մեր ղեմ ոչ պատութիւն և ոչ լատինականութիւն մը նշմարելով։ Դուրէ «Լուսաւորչական բարեկարգեալ Եկեղեցի»ն չատ անճաշակ չերեւար, եթէ անոր մէջ Լուսաւորչականին հոտը գար, և աւերիչ ամերիկեան գրութեան ամէնէն անպատշաճ և մեզ յատկապէս հանգամանքէ զուրկ մէկ ձեւն'իր եկեղեցիները ու լայնքովը գրասի գռնէն մինչեւ ներսի ձեղունները տեղատուած եւ գայն—եկեղեցին — «ժողովարան»ի փոխած չըլլար։ Կ'ընդունինք թէ միաբնակամութիւնը մեր վէմ չորցաւ և չորցուց իրեն հետ չատ բաներ։ Ուզեցին Ս. Գրքին ոչ-սխալականը գտնել հանել անոր գիրքն ու թուղթէն, եւ արդիւնքն եղաւ ինչ որ հոգին մարմինէն բաժնուելով տեղի կ'տնտեսայ. ուզեցին ոչ-միաբնի եկեղեցին իրեն հետ տարտարացած, միս ու եղունգ դարձած նեսթորական իրերէն անջատել, և խախտեցին երկուքն ալ միանգամայն։

Ձշմարիտ է նաև Թէ մերինները Մայրենի եկեղեցւոյն հաւատքին ու պաշտամունքին մասին քննութիւն մը չկատարեցին. զի մէկ ձեռքի մատերուն վրայ կրնան համրուել անոնք որ հայ գրականութեան եւ հայ անցքերուն հետ չափում մը ունեցած են, ո'ւր մնաց որ անոր սիրտը պըպտէին վճիռ մը արձակելէ առաջ։ Մեր քառնները չեչտուր են միայն, զոր կ'դնենք Ի. Ք.ի պատճառներուն վրայ, հաստատելու համար Թէ համակրանքի հոսանք մը մեր կողմէն դէպ Սպր. Եկեղեցին գաղտուկ բան չէ, բայց Թէ այդ հոսանքը պիտի կրնա՞յ երթալ Թափել մինչեւ Մայր Ծովուն մէջ. նահ ... համակրութիւն մը, իրարհասկացողութիւն մը, դէթ ապագայ միացումի հեռապատկերը կրնա՞յ նկատուիլ. այդ այլ բան է։ Ուրիշ հոսանք մը կայ,—ժամանակին անողոք անկայուն հոսանքն, որ որչափ ալ «դերազանց բազոքական ու գերազանց բարեկարգիչ» համարուի, չատ ուրիշ հոսանքներ կ'ծածկէ իր մէջ, չատ դիւրաբաչ փաւնկեր կ'պատսպարէ, կ'տեղատուրցնէ, չատ աղէկ կամ դէշ բաներ կ'տամպանդէ, Թանձր խաւերով կ'ծածկէ զայնս։ Դարու մը կէսն արդէն ցատկոտ անցաւ այս զանգատածի փշուրի վրայէն, առանց նշանակելի փոփոխութեան հետք մը ձգելու անոր վրայ, առանց նոյն իսկ խաչի նշան մը գծելու անոր չորցած կաթնլացած պատերուն վրայ։ Դեռ չատ չքներ որ մէկ երկու բողոքական կեդրոններ իրենց հաստատուին յիանմակայ ճգնաժամին է լուր աշխարհի։ Ի՞նչ փառաւոր մեծագործութիւն. — կ'սպասէինք որ մեր ակնալիսկ կեդրոններէն մին օր մ'ալ իր բլուիթէօրներով մեկտեղ մայրենի լեզուին մաքացման ու մուգացուցման յորդորանքը ծանէ...։

Անցան գալին Դաբհանկիզ ու Շմառնահանները, որոնք Նաբոլէոնին կ'հաղնային ու կ'կարգային, որոց բերանը Շնորհալին կ'բուբէր, կ'սիրէին Հայկականը, և նոյն ոգին վառ կ'պահէին ժողովրդական սրտին մէջ։ Նորեկներէն չատեր կրնան ըսել Թերեւս. «Այս մտքերն երկու անգամ ժամ պաշտօն տեսած է»։ Ու նոր սերունդը նոյն բրտկներուն, ծամկներուն մէջ ծնած բուսած ըլլալով, վարժուած է անոնց պատերուն, ծեփերուն և բոլոր բացատրութեանց. ուստի դիւրաբ կ'մտանայ իր մայրենի լսնը, կ'տարանայ, կ'հեռանայ անկէ։

Հաւղոտելու համար իր քաջնեռըսա, անտնել պէտք էր քանի մը սատ աւազ Պայպլ-Հասւզի մէջ կատարած հարցաքննական ժողովը ձեռնադրութեան մ'առթիւ, ուր «Բիւզանական»ի պատասխանի անդամներուն քիթը՝ լուսաւորչական մարզու հոտն առած ըլլալով ընծայասուէն, հաւատաքննութեան գերագոյն առաջնորդ մը բոլոր հովիւները այնքան յատաջ կ'տատրուէր ատիպ հարցումներու չարք մը որ Լուսաւորչական եկեղեցւոյն մէջ փրկութիւն կայ չկայի խնդիրներ կ'յարուցուէր։ Ա. զայրս բողոքական չէ՝ նեղուս խոստում կ'պահանջէր ձեռնադրելի անձէն։ Հակառակ հոսանքն է այս որ ատրիներու ընթացքին մէջ այսպան ուժգնութիւն ստացած է, հարիւրն մ'անցած է, ու քիչ մը վերջ անճանաչելի դառնալու չատ մղոններ կտրած կրնայ ըլլալ։

Այս հոսանքը միայն մեր կողմէն չի բխիր։ Եթէ մեք «քիչ մը չափազանց եռանդով բարձունքներնք հին եկեղեցիէն», ան ալ չէ՞ք կարծեր Թէ քիչ մը չափազանց եռանդով համայ տուաւ մեզի։ Բայց անցեալին անցնինք հիմա։ Ներկային մէջ, հակառակ անկորուստ նախապաշարմանց և սահմանափակ ըմբռնումներու զորչ կաուբրէն պղտորուած ծամածռուած հոսանքին, կայ վճիռ և արդելիչ ժայռերու վրայէն Թափող հոսանք մը, որ կը չոկուի դէպ ի Մայր հոսք։ Կ'սիմնա-

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՍՍՀ ԳԻՏՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ԱԿԱԴԵՄԻԱ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՍՍՀ ԳԱ ՀԱՍԱՐԱԿԱԿԱՆ ԳԻՏՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ԱԿԱԴԵՄԻԱՅԻ ՆԱԽԱԳԱՀ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՍՍՀ ԳԱ ՀԱՍԱՐԱԿԱԿԱՆ ԳԻՏՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ԱԿԱԴԵՄԻԱՅԻ ՆԱԽԱԳԱՀԻ ՏԵՂԱԿԱԼ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՍՍՀ ԳԱ ՀԱՍԱՐԱԿԱԿԱՆ ԳԻՏՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ԱԿԱԴԵՄԻԱՅԻ ՆԱԽԱԳԱՀԻ ՏԵՂԱԿԱԼ ԱՆԴԱՄ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՍՍՀ ԳԱ ՀԱՍԱՐԱԿԱԿԱՆ ԳԻՏՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ԱԿԱԴԵՄԻԱՅԻ ՆԱԽԱԳԱՀԻ ՏԵՂԱԿԱԼ ԱՆԴԱՄ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԼՐԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

ՈՍԿԵՓՈՐԻԿ

Ա. Ա. Ալիշանի։ Տպ. Մխիթարեանց։ Վենետիկ։ 1885։ Գին 1 ոսկի։

Ոսկեփորիկ, որ ունի նաեւ Ոսկեհատիկ անունը, ամենասիրելի գիրքն է մանկտի։ Ալիշանի այս գրքոյկը ամենայարմար ընթերցանութիւն է մանուկներու համար։ Ոսկեփորիկ ունի 12 մեծ պատկերներ եւ 300 փոքր։ Գրուած է 8½ ռեյալ մեծութեան 300 էջերու վրայ։ Կազմուած է 12 մասերէ, որոնցմէ իւրաքանչիւրը կը պարունակէ 30 էջ։ Ամէն մասի վերջը կայ հարցաքննութիւն, որ կը պատասխանուի մասին մէջ գրուածներէն։ Ոսկեփորիկ կը պարունակէ ամէն տեսակ գիտելիքներ, որոնք կրնան հետաքրքրել մանուկները։ Ոսկեփորիկ կը սկսի Աստուածաշունչ պատմութենէն, կը շարունակուի Հայոց պատմութենէն, Հայ սրբոց կեանքերէն, Հայ նշանաւոր մարդոց կեանքերէն, Հայ նշանաւոր կանանց կեանքերէն, Հայ նշանաւոր վանքերէն, Հայ նշանաւոր քաղաքներէն, Հայ նշանաւոր գիւղերէն, Հայ նշանաւոր գետերէն, Հայ նշանաւոր լերանց վրայ, Հայ նշանաւոր ծառերէն, Հայ նշանաւոր ծաղիկներէն, Հայ նշանաւոր կենդանիներէն, Հայ նշանաւոր թռչուններէն, Հայ նշանաւոր ձկներէն, Հայ նշանաւոր միջատներէն, Հայ նշանաւոր հանքերէն, Հայ նշանաւոր հիւանդութիւններէն, Հայ նշանաւոր դեղերէն, Հայ նշանաւոր ուտելիքներէն, Հայ նշանաւոր խմելիքներէն, Հայ նշանաւոր հագուստներէն, Հայ նշանաւոր կահ-կարասիներէն, Հայ նշանաւոր զբաղմունքներէն, Հայ նշանաւոր խաղերէն, Հայ նշանաւոր տօներէն, Հայ նշանաւոր ամիսներէն, Հայ նշանաւոր շաբաթներէն, Հայ նշանաւոր օրերէն, Հայ նշանաւոր ժամերէն, Հայ նշանաւոր վայրկեաններէն, Հայ նշանաւոր դրամներէն, Հայ նշանաւոր չափերէն, Հայ նշանաւոր կշիռներէն, Հայ նշանաւոր տարիներէն, Հայ նշանաւոր դարերէն, Հայ նշանաւոր հազարամեակներէն, Հայ նշանաւոր տիեզերքներէն, Հայ նշանաւոր աստղերէն, Հայ նշանաւոր մոլորակներէն, Հայ նշանաւոր արեգակներէն, Հայ նշանաւոր լուսիններէն, Հայ նշանաւոր երկնքներէն, Հայ նշանաւոր ամպերէն, Հայ նշանաւոր անձրեւներէն, Հայ նշանաւոր ձիւներէն, Հայ նշանաւոր կարկտներէն, Հայ նշանաւոր ամպրոպներէն, Հայ նշանաւոր կայծակներէն, Հայ նշանաւոր ծիածաններէն, Հայ նշանաւոր հողմերէն, Հայ նշանաւոր ցուրտերէն, Հայ նշանաւոր տաքերէն, Հայ նշանաւոր ցեխերէն, Հայ նշանաւոր փոշիներէն, Հայ նշանաւոր ծուխերէն, Հայ նշանաւոր հրդեհներէն, Հայ նշանաւոր մոխիրներէն, Հայ նշանաւոր ածուխներէն, Հայ նշանաւոր հրաբուխներէն, Հայ նշանաւոր ջրհորներէն, Հայ նշանաւոր աղբիւրներէն, Հայ նշանաւոր գետերէն, Հայ նշանաւոր լիճերէն, Հայ նշանաւոր ծովերէն, Հայ նշանաւոր կղզիներէն, Հայ նշանաւոր ցամաքներէն, Հայ նշանաւոր ծովածոցներէն, Հայ նշանաւոր նաւահանգիստներէն, Հայ նշանաւոր նաւերէն, Հայ նշանաւոր նաւավարներէն, Հայ նշանաւոր նաւագնացներէն, Հայ նշանաւոր նաւագնացութիւններէն, Հայ նշանաւոր նաւագնացութեան գործիքներէն, Հայ նշանաւոր նաւագնացութեան գործիքներու գործածութենէն, Հայ նշանաւոր նաւագնացութեան գործիքներու գործածութեան կանոններէն, Հայ նշանաւոր նաւագնացութեան գործիքներու գործածութեան կանոններու խախտումներէն, Հայ նշանաւոր նաւագնացութեան գործիքներու գործածութեան կանոններու խախտումներու պատճառներէն, Հայ նշանաւոր նաւագնացութեան գործիքներու գործածութեան կանոններու խախտումներու պատճառներու հետեւանքներէն, Հայ նշանաւոր նաւագնացութեան գործիքներու գործածութեան կանոններու խախտումներու պատճառներու հետեւանքներու դարմանումներէն, Հայ նշանաւոր նաւագնացութեան գործիքներու գործածութեան կանոններու խախտումներու պատճառներու հետեւանքներու դարմանումներու ապահովագրութիւններէն, Հայ նշանաւոր նաւագնացութեան գործիքներու գործածութեան կանոններու խախտումներու պատճառներու հետեւանքներու դարմանումներու ապահովագրութիւններու գործակալներէն, Հայ նշանաւոր նաւագնացութեան գործիքներու գործածութեան կանոններու խախտումներու պատճառներու հետեւանքներու դարմանումներու ապահովագրութիւններու գործակալներու գործունէութենէն, Հայ նշանաւոր նաւագնացութեան գործիքներու գործածութեան կանոններու խախտումներու պատճառներու հետեւանքներու դարմանումներու ապահովագրութիւններու գործակալներու գործունէութեան վերջը։

Ոսկեփորիկ կը պարունակէ նաեւ

ՆԱԿԱՐԱՏԱՑ ՏԻՐՈՒՆ ՕՐԵՒՔ

«Նատաց Մոսկով Կոմպանյ 72 Ռիւ Ռեամիւ Լիոն» ֆիրմայի ներկայացուցիչ Ա. Ֆ. Ֆրանսիայի մէջ գտնուող գործակիցներուն եւ ընդհանուր հասարակութեան կը տեղեկացնէ, թէ ըստ «Ռեգլեմ Ռեալ» ֆրանսական օրէնքին (որուն համաձայն ամէն մարդ իրաւունք ունի իր գործարանին համար ընտրելու ինչպիսի ապրանքանիշ մը որ ուզէ), ինք ընդունած է «Նատաց Մոսկով Կոմպանյ» ապրանքանիշը, որ ինքնագիր կերպով կը գրուի ներքեւի ձեւով։

Ինչպէս ծանօթ է ամէնուն, ռուսական ապրանքները ամէնէն աւելի կատարեալ են իրենց տեսակին մէջ, եւ ինչպէս ամէնուն ալ յայտնի է, ռուսական տաւարի մորթին պէս ամուր մորթ չկայ աշխարհի վրայ։ Ռուսական տաւարի մորթերը ամէնէն աւելի կը գնահատուին Ամերիկայի մէջ, ուր ամէն տարի կը ներածուին 3 միլիոն ռուսական տաւարի մորթեր։ Ռուսական տաւարի մորթերը ամէնէն աւելի կը գնահատուին Ամերիկայի մէջ, որովհետեւ ռուսական ձմեռը շատ երկար է, եւ ռուսական տաւարը ստիպուած է ձմեռը ամբողջ ձմրան մէջ մնալ, եւ ծնուած տարուան մէջ մնալ, եւ ծնուած տարուան ընթացքին մէջ մորթին վրայ ունեցած մազերը կը դառնան շատ ամուր եւ կարճ։ Ռուսական տաւարի մորթերը ամէնէն աւելի կը գնահատուին Ամերիկայի մէջ, որովհետեւ ռուսական ձմեռը շատ երկար է, եւ ռուսական տաւարը ստիպուած է ձմեռը ամբողջ ձմր